

Гончаренко О.О.

кандидат економічних наук, доцент,
Державний вищий навчальний заклад «Університет банківської справи»
Черкаський навчально-науковий інститут
м. Черкаси, Україна

Лук'янець О.В.

кандидат економічних наук, доцент,
Державний вищий навчальний заклад «Університет банківської справи»
Черкаський навчально-науковий інститут
м. Черкаси, Україна

ЗВІТНІСТЬ КРЕДИТНИХ СПІЛОК ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРУДЕНЦІЙНОГО НАГЛЯДУ

Інституціональна реформа вітчизняного ринку небанківських фінансових послуг актуалізувала проблеми розвитку установ мікрокредитування, серед яких особливе місце займають кредитні спілки. Завдяки своїй філософії вони «відіграють важливу роль у підвищенні доступності фінансових послуг для широких верств населення та рівня його фінансової грамотності і є дієвим інструментом зростання економічного добробуту населення» [1]. В той же час, метою Національного банку України, як майбутнього регулятора, визначено «сприяння, з одного боку, динамічному зростанню та конкурентоспроможності ринку кредитних спілок, з іншого – забезпечення стабільності діяльності кредитних спілок та надійного збереження коштів їх членів» [1].

Серед системних проблем, що стримують розвиток сектору кредитних спілок, регулятором визначено недостатній рівень контролю за виконанням вимог щодо фінансового стану, зокрема платоспроможності, ліквідності та управління ризиками. Станом на 30.09.2019 до Державного реєстру фінансових установ включено 337 кредитних спілок, з яких лише 241 установа звітує до Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг про свою діяльність [2], що вже засвідчує недотримання останніми ліцензійних вимог та потенційну можливість скорочення сектору кредитних спілок майже на третину. Задля вирішення зазначеної проблеми модель майбутнього регулювання кредитних спілок, визначена в Білій книзі «Майбутнє регулювання кредитних спілок», передбачає підвищення дієвості пруденційного нагляду шляхом застосування європейського та міжнародного законодавства і досвіду. І, не зважаючи на неповноцінне застосування Директиви 2013/36/ЄС щодо діяльності кредитних установ [3], до них застосовуватимуться передбачені зазначеним актом пруденційні нормативи в обсязі, необхідному для забезпечення дієвого нагляду за їх платоспроможністю та ліквідністю. Такі «оновлені» пруденційні нормативи набрали чинності з 12 березня 2020 р. [4], проте їх оцінка регулятором буде здійснена тільки після вивчення даних звітності кредитних спілок за 1 квартал 2020 р. Оскільки саме звітність є інструментом контролю за фінансовим станом установи, результатами її діяльності та притаманними їй ризиками, то її повнота та достатність є підґрунтям виконання регулятором пруденційних функцій.

Відповідно до чинного законодавства України кредитні спілки формують та подають регулятору два види звітності: фінансову та звітні дані, кожна з яких відрізняється за змістом, нормативним регулюванням, складом та порядком підтвердження достовірності і повноти. І саме ця звітність повинна містити систему узагальнюючих та взаємопов'язаних показників, які забезпечують можливість розрахунку фінансових нормативів.

Регулятором визначено три групи обов'язкових фінансових нормативів для кредитних спілок: нормативи достатності капіталу, нормативи кредитного ризику та норматив запасу

ліквідності (рис. 1) [4]. Майже всі нормативи мають особливості застосування або розрахунку.

Не зважаючи на нормативну вимогу щоденного дотримання кредитною спілкою фінансових нормативів, регулятор отримує звітність щоквартально, що обумовлює поквартальний доступ до узагальнених та гранулярних даних і періодичність використання звітності з метою пруденційного нагляду.

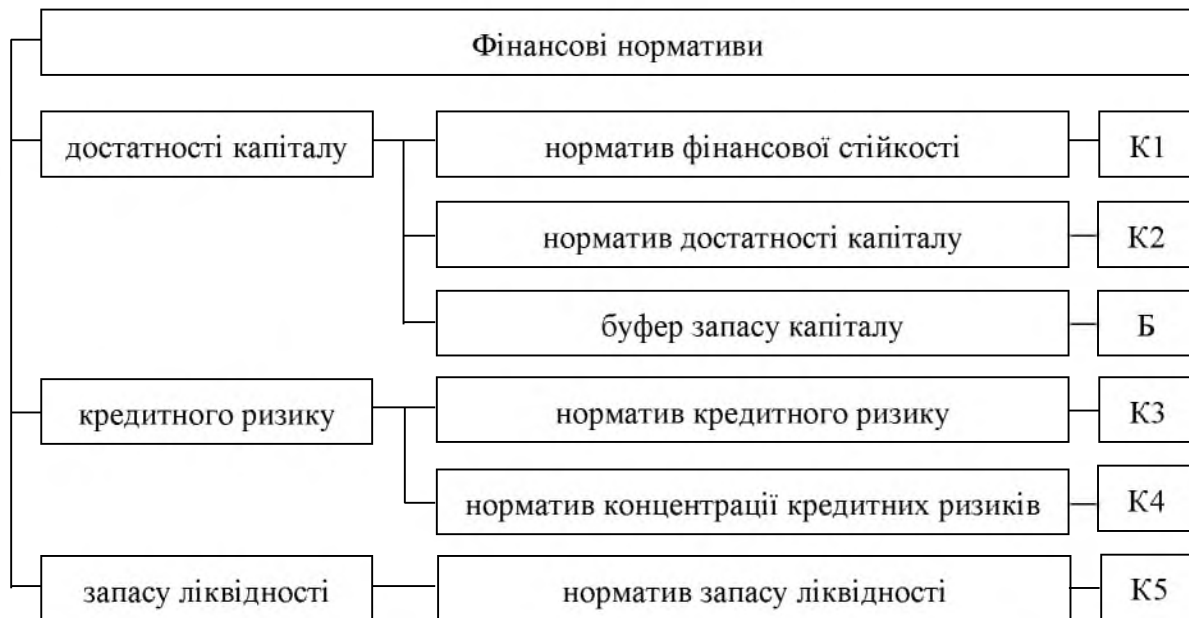

Рис. 1. Обов'язкові фінансові нормативи кредитних спілок

Джерело: Побудовано на основі [4]

Проте, як засвідчив проведений аналіз, не всі показники, необхідні для розрахунку фінансових нормативів, містяться у фінансовій звітності та/або звітних даних кредитних спілок. Окрім того, існують протиріччя у змістовному наповненні однойменних показників, що містяться в різних формах звітності. Так, показник капіталу у звітних даних (додаток 3) включає пайовий, резервний та додатковий капітал, а також залишок нерозподіленого доходу (непокритого збитку), що повністю відповідає діючому Закону України «Про кредитні спілки» [5]. В той же час, у фінансовій звітності власний капітал відображається з врахуванням положень Тлумачення КТМФЗ 2 «Частки учасників кооперативних суб'єктів господарювання та подібні інструменти», а саме без врахування добровільних поворотних внесків членів кредитної спілки, які відображаються як зобов'язання [6]. Відповідно, загальна сума зобов'язань, відображених у звітних даних кредитних спілок, відрізняється від суми зобов'язань звіту про фінансовий стан. До того ж, показник нерозподіленого доходу (непокритого збитку) у звітних даних розраховується за «комбінованим методом» (доходи визначаються за касовим методом, а витрати – за методом нарахування), а показник нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) у фінансовій звітності – за методом нарахування. Діюча методика нарахування резерву забезпечення покриття втрат від неповернених позичок передбачає нарахування резерву як під заборгованість за неповерненими позиками, так і під заборгованість за нарахованими процентами за кредитами, що не відповідає структурі і змісту додатку 5 звітних даних. Балансова вартість активів у звітних даних (додаток 3) не включає суму нарахованих, але не сплачених процентів за кредитами, а РЗПВ включає резерв і під заборгованість за нарахованими

процентами за кредитами [4], що зумовлює неспівставність показників всередині звіту і відмінність від звіту про фінансовий стан.

Узагальнюючи інформативність звітності кредитних спілок, що подається регулятору ринку фінансових послуг, можна відзначити неможливість її використання для розрахунку фінансових нормативів, а, відповідно, і непридатність для здійснення пруденційного нагляду (табл. 1).

Таблиця 1

**Можливість розрахунку фінансових нормативів кредитних спілок
на основі звітності**

Показник	Можливість розрахунку	Пояснення
К1	можливо некоректно	Невідповідність змісту показників звітних даних обліковим показникам згідно МСФЗ
К2	можливо некоректно	Потребує змін методики розрахунку нерозподіленого доходу (непокритого збитку) у звітних даних
Б	можливо некоректно	
К3	неможливо	Потребує змін додатку 6 звітних даних
К4	неможливо	Потребує змін додатку 6 звітних даних
К5	можливо коректно	Звітні дані (дodatки 2, 3)

За результатами проведеного дослідження визначено, що кредитні спілки подають регулятору ринку фінансових послуг два види звітності: фінансову звітність та звітні дані, які є подібними за формою та періодичністю подання. При цьому, нормативне регулювання, склад та порядок і форми підтвердження достовірності і повноти різних видів звітності є кардинально відмінними.

Встановлено, що осучаснені обов'язкові фінансові нормативи для забезпечення стабільності діяльності кредитних спілок, своєчасного виконання ними зобов'язань перед своїми членами, а також запобігання можливим втратам капіталу через ризики, що притаманні діяльності кредитних спілок, представлені трьома групами: нормативи достатності капіталу, нормативи кредитного ризику та норматив запасу ліквідності. В той же час, обґрунтовано неможливість їх коректного розрахунку на основі звітності, що обумовлює непридатність останньої для здійснення пруденційного нагляду за кредитними спілками.

Шляхом вирішення окресленої проблеми може стати внесення змін до діючих форм звітних даних та узгодження принципів їх формування з вимогами міжнародних стандартів фінансової звітності, що дозволить усунути неадекватність звітності як інструменту контролю за фінансовим станом кредитних спілок та притаманними їм ризиками.

Список використаних джерел

1. Біла книга «Майбутнє регулювання кредитних спілок» / Національний банк України, Київ, березень 2020. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/White_paper_KS_2020.pdf?v=4 (дата звернення: 15.04.2020)

2. Основні показники системи кредитних установ. Огляд ринків / Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <https://nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-kredytnykh-ustanov-Ukrainy.html> (дата звернення: 15.04.2020)

3. Директива 2013/36/ЄС. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013L0036> (дата звернення: 15.04.2020)